

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧИНИ**

**Факультет соціальної та психологічної освіти
Кафедра соціальної педагогіки та соціальної роботи**

Дробко Каріна Олександрівна

спеціальність 231 Соціальна робота

РЕФЕРАТ

магістерської роботи
за освітньо-професійною програмою «Соціальна робота»
**«ВПЛИВ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ НА СОЦІАЛІЗАЦІЮ
МОЛОДІ»**

НАУКОВИЙ КЕРІВНИК:

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри соціальної педагогіки
та соціальної роботи Ісаченко Вікторія Павлівна.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПРОБЛЕМИ ВПЛИВУ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ НА СОЦІАЛІЗАЦІЮ МОЛОДІ	7
1.1. Особливості сучасної соціалізації молоді в умовах соціально- політичних трансформацій.....	7
1.2. Засоби масової інформації як сучасний інститут соціалізації молоді.....	15
1.3. Аналіз основних ризиків впливу засобів масової інформації на соціалізацію сучасної молоді	18
1.4. Переваги соціальних медіа як агентів соціалізації.....	29
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ВПЛИВУ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ НА СОЦІАЛІЗАЦІЮ МОЛОДІ	38
2.1. Програма дослідження засобів масової інформації як основного інституту соціалізації молоді.....	38
2.2. Аналіз результатів дослідження впливу засобів масової інформації на соціалізацію сучасної молоді.....	44
2.3. Рекомендації щодо напрямків вдосконалення впливу засобів масової інформації на соціалізацію молоді.....	63
ВИСНОВКИ.....	76
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	81

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. У сучасний період розвитку суспільства успішне вирішення політичних, економічних і соціальних завдань все більше залежить від дії такого суб'єктивного чинника як соціальна активність особистості. Важливу роль у формуванні активності грають засоби масової інформації. Про зростаючу роль інтернет видань, радіо і телебачення в суспільному житті країни свідчать їхнє бурхливе зростання, поширеність і доступність масової інформації. І це в свою чергу викликає нову проблему, актуальність якої полягає в тому, що в умовах відкритості суспільства, його гуманізації та демократизації засоби масової інформації (ЗМІ) все активніше впливають на формування певних соціальних орієнтирів і одночасно сприяють розвитку задатків і здібностей особистості.

Завдяки засобам масової інформації населення отримує відомості про події, що відбуваються в країні і за її межами. ЗМІ дуже сильно впливають на формування способу життя молоді. Цей вплив поширюється як безпосередньо через ЗМІ на особистість молодої людини, так і опосередковано – через батьків, вчителів, однолітків.

ЗМІ створюють подвійний взаємовиключний вплив на спосіб життя молодої людини: з одного боку, вони виступають як фактор, що стимулює формування здорового способу життя у молоді, з іншого – провокують розвиток шкідливих звичок, хімічних залежностей, сприяють розвитку психологічного дискомфорту і інше.

Безумовно, можна визначити велику роль ЗМІ в негативному впливі на молодь і формування негативних зразків поведінки. У наш час особливого гостро постає проблема телевізійного насильства, вульгарної інформації, порнографії, еротичних фільмів, які розбещують сучасну молодь. Можна простежити негативний вплив мас-медіа на статеве життя підлітків, що провокують і стимулюють і без того підвищену підліткову сексуальність. Крім негативного впливу ЗМІ на молодіжну поведінку, можна виділити позитивні моменти:

- ЗМІ тримають молодь в курсі подій, таким чином, тамуючи «інформаційний голод»;
- ЗМІ підвищують загальну культуру населення;
- ЗМІ служать для взаємного інформування влади і населення;
- ЗМІ знімають соціальну напруженість.

Таким чином, можна зробити висновок, що мас-медіа відіграють велику роль в нашому житті. Саме завдяки їм і ведеться інформаційно-просвітницька робота серед населення планети. Вони мають великий вплив на молодь, як на вікову групу, яка найбільшою мірою їм довіряє. ЗМІ транслують моделі, стилі, зразки свідомості і поведінки. Інформаційно-просвітницька робота може мати різні цілі донесення інформації, яка може впливати на людину як позитивно, так і негативно.

З огляду на актуальність зазначеної проблеми нами і було обрано тему кваліфікаційної «Вплив засобів масової інформації на соціалізацію молоді».

Мета дослідження полягає у науковому обґрунтуванні й експериментальній перевірці впливу засобів масової інформації на соціалізацію молоді.

Відповідно до проблеми дослідження та мети визначені наступні **завдання**:

- здійснити теоретичний аналіз особливостей сучасної соціалізації молоді під впливом засобів масової інформації як сучасного інституту соціалізації молоді;
- визначити основні ризики та переваги соціальних медіа у процесі впливу на соціалізацію сучасної молоді;
- вивчити ставлення молоді до ЗМІ, оцінити їх інтереси і потреби за різними параметрами та основні очікування;
- розробити «Соціальну програму медіаосвіти», яка сприятиме успішній соціалізації молоді.

Об'єктом дослідження є молодь як соціально-демографічна група.

Предмет дослідження – соціалізуючий потенціал ЗМІ та ступінь їх впливу на молодь в умовах інформаційного суспільства.

Для реалізації поставлених завдань нашого дослідження найбільш вдалим є такі **методи як**: теоретичного аналізу (моделювання, проектування, порівняння), науковий аналіз філософської, психологічної та соціально-педагогічної літератури; узагальнення та аналіз соціально-педагогічного досвіду в аспекті досліджуваного питання; анкетування, інтерв'ювання та контент-аналіз, також застосовується метод порівняння. Сукупність цих методів дозволяє вивчити ступінь впливу ЗМІ на соціалізацію молоді.

Дослідно-експериментальна база дослідження. В дослідженні взяли участь молодь з 3 освітніх установ: старшокласники Уманської загальноосвітньої школи I-III ступенів №3 Уманської міської ради Черкаської області, студенти Державного навчального закладу «Уманський професійний аграрний ліцей» та студенти факультету соціальної та психологічної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, які проживають в м Умань. Вибіркова сукупність в нашому дослідженні становить 60 осіб.

Теоретична значимість дослідження полягає у тому, що: здійснена сутнісно-змістовна характеристика структури ЗМІ, яка використовується молоддю, виявлено ставлення молоді до ЗМІ, їхні інтереси і потреби за різними параметрами, визначено основні очікування молоді у сфері реалізації різних програм ЗМІ та зроблено спробу спрогнозувати за підсумками дослідження соціально-демографічні наслідки впливу ЗМІ на молодь.

Практична значимість дослідження полягає в тому, що: розроблено «Соціальну програму медіаосвіти», яка сприятиме успішній соціалізації та залученню молоді до соціокультурних цінностей за допомогою ЗМІ. Дослідження має безсумнівну практичну значимість і може бути використано соціальними педагогами, соціальними працівниками, учителям на шляху модернізації освітнього середовища засобами медіаосвіти.

Апробація результатів дослідження відбувалася шляхом публікації наукових тез та виступів на Всеукраїнських науково-практичних конференціях та семінарах: «Актуальні проблеми соціальної педагогіки та соціальної роботи» (Умань, 15 жовтня 2020 р.), «Актуальні проблеми соціальної роботи, педагогіки та психології в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку» (Умань, 25 листопада 2020 р.), «Спеціальна та інклюзивна освіта: теорія, методика, практика» (Умань, 25 березня 2021 р.), «Дистанційне навчання у закладі вищої освіти в умовах пандемії: виклики сучасності» (Умань, 30 березня 2021 р.), регіональних науково-методичних та науково-практичних семінарах: «Інноваційний менеджмент в управлінні персоналом» (Умань, 8 жовтня 2020 р.), «Тренінгові технології у соціальній роботі» (Умань, 29 березня 2021 р.), «Громадські організації людей з інвалідністю крізь призму надання соціальних послуг» (Умань, 16 квітня 2021 р.) та обговорено на засіданні кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи.

Публікації автора за темою дослідження: основні положення та результати дослідження викладено у 3 тезах, які опубліковані у збірниках наукових праць за матеріалами конференцій та семінарів.

Структура та обсяг кваліфікаційної дослідження: робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел. Основний зміст кваліфікаційної роботи викладений на 80 сторінках, в тому числі містить 1 малюнок, 2 графіки, 11 таблиць, додатки та 105 бібліографічних джерел.

ВИСНОВКИ. В результаті проведеного дослідження ми дійшли до наступних висновків:

1. Відповідно до першого завдання здійснено теоретичний аналіз особливостей сучасної соціалізації молоді під впливом засобів масової інформації як сучасного інституту соціалізації молоді. Визначено, що соціалізація молоді відбувається шляхом засвоєння загально прийнятих у суспільстві соціальних норм і правил, які регулюють поведінку. Неоднозначний вплив на процес соціалізації молоді має зміна ролі

традиційних факторів соціалізації, їх невідповідність задачам суспільного розвитку.

Традиційним основним інститутом соціалізації в суспільстві виступає сім'я, та суттєво збільшується агресивний вплив «інформаційної» революції.

Як інститут соціалізації молоді кардинальних змін зазнала і система освіти України. Система освіти в Україні стала певним експериментальним майданчиком.

Одним із найбільш впливових факторів соціалізації молоді в сучасних умовах є інтернет. Соціальні мережі стають основним джерелом інформації. Проблема в тому, що найактивнішими споживачами інтернет ресурсів в суспільстві є молоді люди підліткового віку, в яких ще не сформована в достатній мірі свідомість і самосвідомість, світогляд, морально-етичні переконання.

2. Відповідно до другого завдання визначено основні ризики та переваги соціальних медіа у процесі впливу на соціалізацію сучасної молоді. До ризиків соціальних медіа як агентів соціалізації, ми відносимо: кіберпереслідування (зумисне використання цифрових ЗМІ для передачі хибної, непристойної чи несприятливої інформації про іншу людину); секстинг (передача, прийом та пересилання сексуальних повідомлень, фотографій або інших зображень за допомогою мобільного телефону, комп'ютера чи інших цифрових пристроїв); facebook-депресія (депресія, що розвивається, коли молоді люди витрачають багато часу на відвідування сайтів соціальних ЗМІ, а потім починають проявляти класичні симптоми депресії); «цифровий відбиток» (те, що потрапляє в інтернет, залишається там назавжди); тенденція залучення до інформаційних технологій людей все більш раннього віку; конфлікт між реальною та віртуальною реальностями; втрата суб'єктивності та Інтернет залежності; десоціалізація та зменшення кількості традиційного спілкування; цілковита втеча у віртуальність; емоційна нестабільність; виникнення проблем у спілкуванні; формування неадекватного рівня самооцінки.

Інтернет сьогодні не лише інформаційна система, але й унікальна спільнота людей, чий вплив особливо помітний у молодіжному віці з його різким збільшенням соціального тиску: Інтернет дозволяє уникнути повсякденних табу та обмежень, але натомість пропонує власні етичні норми.

Основні переваги соціальних медіа як агентів соціалізації:

– зв'язок та соціалізація: залишатися на зв'язку з рідними та друзями, знаходити нових друзів, обмінюватися фотографіями та ідеями. Користування соціальними ЗМІ також може надати молоді значні переваги, які впливають на їхню самооцінку, формування думки про себе, суспільство й світ.

– розширення освітніх можливостей: використання медіа як інструменту навчання та комунікації як вчителями/викладачами так і учнями/студентами. Соціальні медіа допомагають зменшувати як просторові так і соціальні дистанції між всіма учасниками навчального процесу.

Проаналізувавши літературу, ми сформулювали і обґрунтували ряд певних умов, які дозволять зменшити негативний вплив ЗМІ на соціалізацію молоді. Ці умови можуть виступати основою програми формування критичного ставлення молоді до ЗМІ.

3. Відповідно до третього завдання вивчено ставлення молоді до ЗМІ, здійснено оцінку їхніх інтересів і потреб за різними параметрами та основних очікувань.

Дослідження впливу ЗМІ на молодь показують, що сучасні медіасистеми в значній мірі нехтують інтересами цієї аудиторії. Пізнавальна, соціально значуща, гуманістично-забарвлена інформація, в якій має потребу молодь, підміняється змістом, спрямованим на задоволення споживацьких потреб, на легке досягнення кар'єрного зростання, фінансового благополуччя, на розваги. Комерціалізація засобів масової інформації витіснила молодь з її істинними інтересами на периферію медіаринку.

На сторінках масових періодичних видань молоді люди не знаходять для себе актуальних тем, преса і телебачення не стають помічниками у вирішенні проблем молодого покоління.

З метою виявлення конкретних факторів впливу ЗМІ на соціалізацію молоді, нами було проведено дослідження з використанням наступного інструментарію: анкетування, інтерв'ювання та контент-аналіз, також застосовується метод порівняння.

Проведене дослідження вивчення впливу ЗМІ на соціалізацію молоді в структурно було розділено на 4 основні пункти: виявлення структури споживання ЗМІ молоддю; вивчення інтересів молодіжної аудиторії і потреб; використання ЗМІ молоддю; сприйняття молоддю інформації, одержуваної з ЗМІ.

Підводячи загальний підсумок дослідження щодо виявлення ступеня впливу ЗМІ на соціалізацію молоді, нами були зроблені наступні висновки:

- сучасні ЗМІ не в повній мірі задовольняють інтереси молоді, в результаті чого виникає ефект «розірваної комунікації». Можна з упевненістю говорити про те, що ЗМІ нехтують основними інформаційними потребами молодих людей;

- рівень медіаграмотності соціальної групи студентів професійних навчальних закладів викликає особливу тривогу і не дозволяє говорити про всебічний і повноцінний розвиток особистості;

- ЗМІ більшою мірою орієнтуються на дівчат, тобто є переважно жіночими, в результаті чого формується певна гендерна дискримінація;

- сьогодні відчутний явний недолік всебічних, фундаментальних проектів, присвячених підготовці та впровадженню медіаосвіти серед молоді, та виникає необхідність в розробці комплексної програми розвитку безперервної медіаосвіти в молодіжному середовищі.

4. Відповідно до четвертого завдання розроблено «Соціальну програму медіаосвіти», яка сприятиме успішній соціалізації молоді.

В якості основних завдань програми ми виділи:

1. Створення при редакціях шкіл, закладів вищої освіти і професійних закладах освіти молодіжних медіа-клубів, клубів читачів і телеглядачів, які будуть діяти на основі:

– розробленого циклу літературно-імітаційних, театралізовано-ситуативних, зображально-імітаційних творчих занять для молодіжної аудиторії, з метою розвитку їх творчих умінь і здібностей, з використанням ігрових, евристичних і технічних засобів;

– розробленого циклу творчих занять, що сприяють розвитку у молодіжній аудиторії повноцінного і критичного сприйняття інформації, що надходить зі ЗМІ.

2. Створення телевізійної молодіжної програми «Наш університет», яка транслюватиметься по ютуб-каналю.

3. Відкриття в м. Умань центрів медіаосвіти для підготовки і підвищення кваліфікації педагогів;

4. Організація і підтримка регіональних дитячо-юнацьких видань, теле- і радіопрограм.

5. Періодичні дослідження впливу ЗМІ на молодіжну аудиторію з подальшим коригуванням в медіаосвітній діяльності.

Таким чином, запропоновані рекомендації дозволять підвищити медіа-інформаційну грамотність молоді, розвинути в сучасної особистості, здатність трансформуватися, рости і органічно співіснувати з інформаційним простором. Ідея медіаосвіти передбачає позитивний процес перетворення ЗМІ в сферу масової комунікації, в якій кожен одержувач інформації може брати участь в інформаційному обміні, у створенні діалогу користувачів, де буде здійснюватися і просвітництво, і самоорганізація людей. Це особливо характерно для молодіжного середовища, найбільш вразливого до всякого роду новацій.

Ґрунтуючись на матеріалах дослідження, можна вести мову про формування в освітніх установах медіа- або прес-центрів, в завдання яких

входитиме реалізація практико-орієнтованих медіапроектів. Особливість цих проектів - безпосередня участь в них журналістів і редакційних колективів.

Дослідження допоможе і в створенні при редакціях шкіл молодіжних медіа-клубів, клубів читачів і телеглядачів, за допомогою яких формуватиметься сучасна молодіжна аудиторія і сучасне медіасередовище. Їх принциповою особливістю повинна бути спрямованість не тільки на освоєння молоддю умінь працювати з масовою інформацією.

Проведене дослідження не претендує на висвітлення всіх аспектів порушеної проблеми. Передусім, заслуговують на окреме вивчення питання медіаграмотності молоді в умовах інформаційної агресії Росії.